

Klamstvo v predškolskom veku

„Odvážne deti, by nemali klamať, ale zdravé deti by to mali vedieť.“

Od akého veku hovoríme o klamaní?

V predškolskom veku sa deti učia rozlišovať skutočnosť a fantáziu. Často prehávajú, pretože im chýba odhad reálneho množstva, rozsahu, trvania a pod.. Majú problém odlíšiť pranie od reality, najmä ak si niečo veľmi želajú (pr. to je moja lopta...). Tomu sa ešte nedá hovoriť klamstvo. O klamanie ide až vtedy, keď dieťa vie, že to pravda nie je, a predsa to tvrdí. Prvé skutočné klamstvá sa objavujú okolo 2. – 3. roku – je to individuálne a dieťa sa v tom postupne zdokonaľuje

Ako rozmýšľa predškolak

- myslenie je útržkovité, neprepojené: dieťa často nepovie podstatnú informáciu, lebo mu neprípadá dôležitá, alebo ju zabudlo. Jeho rozprávanie môže byť preto skreslené. Pr. V škôlke boli policajti, pes chytil uja a zhodil ho na zem, hrýzol ho do ruky a my sme sa na to pozerali zblízka... (dieťa nebolo svedkom zásahu polície, ale len pripraveného programu).
- dieťa všetko posudzuje podľa seba, zo svojho hľadiska, nedokáže sa ešte vžiť do pocitov druhých: myslí si, že človek, ktorý ho počúva vie automaticky, o čom hovorí, je presvedčené, že to, čo sa páči jemu páči sa aj ostatným (niečo je pekné, zlé, nechutné...)
- myslenie dieťaťa je magické, vysvetľuje si realitu tak, aby bola pre neho zrozumiteľná – to, čo nevidelo, nepochopilo – to si vymyslí, dotvorí a bude presvedčené, že to tak bolo naozaj, bude to tvrdiť
pr. Je dôležité, aby dieťa počulo odpovede na svoje otázky, lebo hrozí, že si ich vytvorí samo a bude sa nimi riadiť, to čo sa nám bude javiť ako klamstvo, je v skutočnosti len nepochopená udalosť.

Najmenšie deti sa učia používať jazyk, vyjadrovať svoje potreby a predstavy. V ich výmysloch sa často skrýva, čo skutočne chcú a potrebujú. Predškolak sa ešte len učí, čo sa od neho očakáva. V tomto období si rýchlo osvojuje také správanie, ktoré mu pomáha dosiahnuť, to čo chce, alebo sa vyhnúť tomu, čo nechce – preto začína vedome klamať.

Takmer všetky deti sa pokúsia klamať. Prehávajú, vymýšľajú si, zapierajú. Klamať si skúsia aj tie, ktoré sa s klamstvom vo svojom okolí nikdy nestretli – preto neplatí, že sa to naučili od kamarátov. Je to v podstate znak normálneho sociálneho vývoja. Samozrejme, je potrebné ku klamstvu zaujať primeraný postoj, ale v tomto veku sa nemusíte báť o morálny vývin vášho dieťaťa.

Fantázia

- dieťa si vymýšľa neuveriteľné príbehy, kde bolo, čo robilo ono alebo jeho rodičia,

Vhodná reakcia:

- otázka: „Chcel by si to urobiť/ tam ísť?“
- pripojiť sa k fantázii, rozvíjať príbeh, navrhnúť, aby ste sa tak zahráli.
- dieťa si vymyslí svojho fiktívneho kamaráta, môže vyžadovať, aby ste sa s ním aj vy rozprávali, dali mu pusku na dobrú noc a pod.

Vhodná reakcia:

- nevyvracať mu jeho pravdu, zapojiť sa. Nemusíte mať obavy o jeho zdravie, ale skúste zistiť, či má vaše dieťa kamarátov, dovedte ho na ihrisko, aby sa spoznalo s deťmi a pod. Aj tak však existuje možnosť, že vaše dieťa, chce istý čas radšej tráviť samo so svojimi predstavami. Treba to rešpektovať.

Prečo deti klamú?

- chcú na seba upútať pozornosť

Identifikujú sa s takým „dieťaťom“, ktoré vzbudzuje pozornosť. Môže pritom ísť aj o negatívnu pozornosť. Vymýšľajú si hrdinské zážitky, alebo že skúsili zakázané veci. Chcú si takto získať rešpekt. Takýmto spôsobom sa môže prejavovať aj adaptácia na nový kolektív. V tomto období si možno chcú získať viac pozornosti aj zo strany rodičov, tým že sa nich p. uč. sťažujú. Ukazujeme dieťaťu, že jeho klamstvo spôsobilo nepríjemnosti. A zároveň sa mu snažíme venovať viac pozornosti, trávime s ním viac času a pod.

- chránia sa pred neznesiteľnou realitou

Nevedia ako sa niektoré nepriaznivé veci okolo nich udiali (odchod blízkej osoby a pod.) Klamstvo sa nesnažíme v prvom rade vyvrátiť, aby sa dieťa neuzavrelo. Dieťa si to vymyslelo práve preto, že momentálne nie je pripravené uznať pravdu. Skôr sa snažíme zistiť, ako na takúto vec prišlo. Posilňujeme jeho pocit bezpečia, aby bolo schopné o tom postupne otvorene hovoriť.

- dieťa sa snaží vyhnúť trestu

Ak dieťa klame zo strachu pred trestom, zvážte, či je trest skutočne primeraný. Napr. To, čo platilo na staršie dieťa, môže byť pre mladšie prítvrde.

Ak dieťa dovedieme k tomu, že sa napokon prizná napr. vetou: „Kto je odvážny, ten sa prizná“ nemal by za tým nasledovať exemplárny trest – z toho by sa naučilo, kým sa nepriznám, nebudem potrestaný. Priznanie by malo priniesť úľavu. Snažme sa v takej situácii dieťa usmerniť, aby mohlo to zlé napraviť. Napr. Čo môže urobiť pre kamaráta, ktorému vzalo hračku. Čím môže odčiniť, že sa hralo so zakázanou vecou a pokazilo ju. Môžeme ho

zapojiť do vymýšľania toho, čo sa dá urobiť. Tým sa dieťa učí prijať zodpovednosť, za to čo robí.

- dieťa nechce rodiča sklamať

Klame, lebo vidí, že vás takáto verzia poteší. Chce vám urobiť radosť, preto tvrdí, že urobilo všetko, čo malo a pod. Musí vedieť, že ho máte radi, aj keď niečo nesplní. Vhodnejšie ako vypočúvanie, či urobilo všetko, čo ste prikázali, je spýtať sa, čo stihlo, pochváliť ho za to a sľúbiť mu malú pomoc so zvyškom.

- klame, pretože nechce počúvať príkaz

Predškolač cca od 3 r. – niekedy toto obdobie môže trvať dlhšie – sa učí presadzovať svoju vôľu. Preto na priame príkazy často reaguje odmietaním, alebo sa snaží ich splneniu vyhnúť.

Pr. - Umyl si si ruky? – Áno. – Pozri, mydlo je suché, ani ti nevoňajú... – až potom dieťa ide, a ruky si predsa len umyje. V tejto situácii sa pokúša v prvom momente príkazu vyhnúť, odmietne ho, ale takýmito „naťahovačkami“ získa čas, a napokon sa rozhodne samo príkaz splniť. Správna reakcia je poukázanie na fakty, a ak ani potom dieťa nechce príkaz poslúchnuť, môžeme mu skúsiť navrhnúť, že napr. si ruky pôjdeme umyť spolu, alebo inú dohodu pr. ak nechce jesť, že zje polovicu...a pod. Niekedy sa možno dieťa týmto vyjednávaním snaží o rozhovor, najmä, ak sa niekam ponáhľate pr. ráno, dieťa má chuť rozprávať sa. Skúste mu aspoň povedať, že sa ponáhľate, prečo to je dôležité a pod.

Ak si zhrnieme: lepšie ako trest za klamstvo je riešiť následky konania. Dieťa by malo zistiť, že klamať sa nevypláca.

Chyby rodičov

Rodič má vždy pravdu/ Rodič vie presne, čo jeho dieťa potrebuje

Rodičia sa niekedy tvária, že všetko vedia najlepšie: „to ťa nemôže bolieť“ „toho sa nemôžeš báť“ „to ti musí chutiť“ „tieto hračky už nie sú pre teba, odložíme ich na povalu“... Ak nerešpektujeme, čo dieťa hovorí, niekedy sa podvolí, ale naučí sa, že to, čo si myslí, neberiete vážne. Preto sa môže uchýľovať ku klamstvu, výmyslom, zlosti, môže veci zámerne preháňať, aby ste ich vzali na vedomie – aj keď vlastne dosiahne pravý opak.

Rodič tvrdí veci, ktoré nikdy nedodrží

Aj dospelí často krát prehávajú v tom, čo dieťa čaká. Hovorte dieťaťu pravdu, to čím mu hrozíte, by malo byť reálne (pr. všetky tvoje hračky vyhodím do koša, ak ich nepoupratuješ; nechám ťa tu, ak ihneď nepôjdeš...), dieťa veľmi skoro zistí, čo myslíte vážne, a čo nikdy nesplníte. Dôslednosť sa musí prejavovať aj v tom, ako veci hovoríte – v intonácii, vo vašom správaní a v pravidlách musia byť obaja rodičia jednotní.

Pr. ak dieťaťu vravíte, že sa niečo nemá hovoriť, ale dobre sa na tom bavíte (alebo vaše širšie okolie – aký je ten malý huncút...), dieťa nebude takéto zákazy rešpektovať. Alebo ich bude rešpektovať iba pred vami, ale v pri každej príležitosti sa bude snažiť svoj úspech zopakovať a pobaviť ľudí.

Úloha rodičov

- pravidla správanie predškolák lepšie chápe na konkrétnych prípadoch: preto nefungujú vety ako „klamať nie je pekné“, „ je lepšie hovoriť pravdu“ , účinnejšie mu to bude vysvetliť na príkladoch z rozprávok alebo z jeho okolia, (ale nie formou strašenia – narastie ti dlhý nos, ozelenieš – dieťa rýchlo zistí, že aj po 5. zatajenom cukríku je jeho nos ok a v pôvodnej farbe);
- rozprávajte sa s dieťaťom, prečo je lepšie hovoriť pravdu, čo by sa mohlo stať, ak by v určitej situácii klamalo; Hovorte mu o dôvere, čo to znamená, že niekomu môžete veriť a pod.;
- podporujte ho v statočnosti a odvahe priznať sa, ospravedlniť sa;
- s tým súvisí aj primeranosť trestov: trest nemá byť taký hrozný, že dieťa je odhodlané radšej klamať; tým, že sa prizná by malo získať podporu prípadne radu alebo pomoc pri napravení priestupku – za priznanie bude teda odmenené, ale za pôvodný priestupok aj tak musí nasledovať trest (taký, aby sa dieťaťu oplatilo priznať sa, aby sa mu uľavilo);
- nesnažte sa dieťa vypočúvať, keď už viete, že klamalo – môže s cítiť zbytočne ponížené. Vo väčšine prípadov ani nie je potrebné hovoriť dieťaťu, že klame. Dajte mu najavo, že viete, čo je pravda.
- neuistujme deti o niečom, čo nemôžeme splniť, nesľubujme nereálne veci, len aby sme oddialili reakciu dieťaťa (nie, nebude ti vrátať boľavý zub...) – ak sa to stane, je potrebné sa ospravedlniť (aj keď sa dieťa vysvetlenia nedožaduje);
- nesnažme sa dieťa chrániť zatajovaním alebo klamstvom pred pravdou o chorobe alebo smrti blízkeho človeka – dieťa vie, že sa niečo deje; má tiež potrebu rozlúčiť sa, ukončiť istú kapitolu (nie je správne dieťa nebrať na pohreb a pod.);
- dieťa prijíma názory rodičov nekriticky, preto, ak vy budete svojmu dieťaťu opakovať, že je klamár, ono sa stotožní s tým ako o ňom hovoríte, a bude sa takto správať. To platí aj pre ďalšie oblasti pr. náš nezbedník, tvrdohlavec, náš maznáčik...
- zároveň musíte byť pripravení, že aj keď vaše dieťa vie, že klamať nemá, z času na čas sa o to bude pokúšať (aj dospelí občas porušujú pravidlá, nemôžeme preto čakať 100% disciplínu od detí).

Pravda

- niekedy dieťa hovorí pravdu, ale v nesprávnom čase a nesprávnym ľuďom

Poznamená, že niekto je starý, niekto tučný a pod. Za takúto netaktnosť netreba dieťa trestať, aby sa nebálo mať svoj názor. Skôr sa s ním dohodnime, že takéto postrehy môžu

hovorí vám, pretože niektorí ľudia ich nechcú počuť. Môžeme sa im pokúsiť vysvetliť, že ich to môže dotknúť. Napokon, ak sa niektorí dospelí urážajú pre priame poznámky detí, je to skôr ich problém, ako toho dieťaťa. Neprijemná situácia môže nastať, aj keď dieťa iba zopakuje to, čo počulo. Ani vtedy si za to určite nezaslúži trest (sotva môžeme od 3-6 r. dieťaťa očakávať takúto premyslenú zlomyseľnosť).

- má dieťa vedieť celú pravdu??? – o tom, ako prichádzajú deti na svet a pod.

Platí, že dieťa má vedieť toľko, koľko potrebuje vedieť. Hovoríme dovtedy, kým sa pýta. Nepotrebuje poznať podrobnosti mnohých vecí okolo seba. Prispôsobujeme mu jazyk. Nesnažme sa tieto veci urýchľovať ani potlačiť.

- dieťa nepotrebuje vedieť o sporoch rodičov

Ak dieťa počulo hádku rodičov a pýta sa na to, povieme mu, že sme sa nevedeli dohodnúť, že sa ho to netýka, vyriešime si to sami, a najmä, že ono za to nemôže. Nekritizujme pred ním iné authority pr. babka, učiteľka a pod.

- ak nás dieťa prichytí pri klamstve

Nebojte sa ospravedlniť sa dieťaťu. Vysvetlite mu, prečo ste to takto urobili. Kvôli čomu, o tom nemalo vedieť. Tým, že sa ospravedlníte nestrácate autoritu - ospravedlnenie nie je odškodňovanie, maznanie a pod., ktoré by dieťa mohlo zneužívať.

Použitá literatúra:

Dalloz, D. (2002). Lhaní. Praha, Portál.

Beníšková, T. (2010). Když dítě lže. Praha, Portál.

Časopis Psychologie dnes.